

Emanet-i Kübrâ nedir?

Bilecik'ten okuyucumuz: “Ahzab Sûresinin 72. âyetini açıklar mısınız? Göklerin, yerin, dağların hususiyetleri ve insana kıyaslayınca farkları nelerdir? Emânet-i kübrâ nedir?”

Diğer tüm varlıklar bir yana, insan, yapıp ettiklerinden sorumludur. İnsan akıl, fikir, şuur, idrâk, irâde ve kalp sahibidir ve kendisini hayra yönlendirmeye yükümlü olduğu gibi, şerden uzaklaştırmaya da yükümlü bulunmaktadır. İşte insan bu vasıflarıyla sâir varlıklardan, yani dağlardan, taşlardan, yerlerden, göklerden ve hayvanlardan farklıdır.

Meselâ Kur'ân'ın diliyle, yıldızlar devamlı secde hâlinededirler, ağaçlar devamlı secde halindedir¹, göklerde ve yerde ne varsa devamlı halde Allah'ı tesbih ederler², gökte ve yerde hareket eden ne varsa büyüklenmeden devamlı Allah'a secde ederler³, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar ve hayvanlar devamlı Allah'a secde ederler.⁴ Fakat insanlara gelince, insanların çoğu Allah'a secde ediyorlar⁵. Allah insanı en güzel biçimde yarattığı halde, insan en aşağı seviyeye iniyor.⁶ İnsan bu aşağı seviyeden yukarı mertebelere kendi gayretleri ile çıkıyor. İnsan hârika nimetlere ancak çalıştıkça kavuşuyor. İnsan yaptıkları ile ya sevap, ya günah kazanıyor. İnsan yaptıklarına rehindir, ancak kazandıklarının karşılığını görüyor.⁷

İşte insan ile sâir varlıkların, dağların, yerlerin ve göklerin farkı bu. İnsan yaptıklarını irâdesiyle yapıyor. Allah'a irâdesiyle itaat ve ibâdet yapıyor, irâdesiyle secde ve zikir yapıyor veya yine kendi irâdesiyle secdeden ve zikirden, îman ve itaatten uzaklaşıyor. Fakat sâir varlıklarda irâde söz konusu değil. İnsanın dışında tüm varlıklar doğrudan Allah'ın irâdesiyle hareket ederler ve itaat ederler. İnsan ise kendi cüz'i irâdesiyle... Ve bu irâdeden dolayı insan ya sevap ya da günah kazanıyor, yaptıklarının sorumluluğunu üstleniyor. Bu irâdeden dolayı mahşerde insana hesap söz konusu oluyor.

Yeryüzünde insan irâdesini etkilemek için şeytan gibi, nefis gibi, dünyanın haram-helâl muhtelif güzellikleri gibi câzibeli şeyler bulunacaktır. İnsanın nefsi bunlara meyledecektir. Fakat insan irâdesiyle bunlara yönelmeyecek, Allah'ın emrine bilerek, isteyerek ve irâde ederek boyun eğecektir. Böylece orijinal ve en güzel biçimde yaratılışının sırrına—şüphesiz yine Allah'ın yardımıyla ve hidâyetiyle—ulaşacaktır.

Kur'ân, “Biz, emâneti göklere, dağlara ve yerlere teklif ettik. Hepsi de onu yüklenmekten çekindiler. Ondan korkup titrediler. Onu insan yükledi. İnsan çok zâlim ve çok câhildir.”8 âyeti ile, insan benliğinin ne olduğuna, sevaba ve günaha nasıl ve niçin meylettğine, var oluşun gizli sırlarının keşfinde nasıl bir anahtar hüviyeti taşıdığına dikkat çeker.

Üstad Bedüzzaman Hazretleri Otuzuncu Söz'ün birinci maksadını “Ene”ye ayırır ve ene ile emâneti bir bütün içinde ele alır. Göklerin, dağların ve yerlerin çekindiği halde insanın yüklendiği emanetin bir kısmının “Ene”den ibâret olduğunu kaydeden Saîd Nursî Hazretleri, enenin, Hz. Âdem (as) zamanından beri insanlığın etrafına dal budak salmış nûrânî bir Tûbâ ağacı ile, müthiş bir Zakkum ağacının çekirdeği hükmünde geliştiğini, Peygamberlerin ene'ye “kulluk” ziyneti takarlarken, şirk dünyâsının ona “ilah” mânâsı yüklediğini; yani Peygamberlerin elinde ene'nin Allah'ın kulu, beşeriyetin elinde ise—hâşâ—Allah'ın ortağı unvânı kazandığını kaydeder. Peygamberin gösterdiği yol dışına çıktığında şirke saplanıp kalan ene'nin, hem her defasında peygamberlerden uzak durması, hem de kendisini kâinât sahibinin ortağı zannetmesi cehâletinin ve kendine zulmedişinin resmi olsa gerektir ki, Kur'ân bu cephesiyle onu “çok zâlim ve çok câhil” îlân etmiş; “ahsen-i takvîm” sûretinde yaratıldığını beyan ettiği insanın, îmânı ve sâlih ameli olmadığı takdirde, “esfel-i sâfilîn” derekesine düşeceğini bildirmiştir.9

Peygamberler insanlığın en güzel yaratılış biçimini koruyabilmesi için birer rehber hüviyetindedirler. Bu rehberlere kulak vermediğinde ene, şirk içinde, esfel-i sâfilîndedir; bu rehberlerin gösterdiği şekilde Allah'a kulluğunu takınması halinde ise, ahsen-i takvîm biçimini koruyan bir hidâyete ulaşmış olur. Çünkü insan—hâşâ—bir rab değil; Allah'ın kuludur. Allah'ın kulu olduğunu idrâk ettiğinde kâinât üstünde bir kıymeti bulunan insan, kâinât sahibine ortaklık dâvâ ettiğinde aşağıların aşağısına inmektedir.

Kâinât Sahibini tanımakla yükümlü olan ene, bu yükümlülüğün gereği, kâinât Sahibinin hemen bütün isim ve sıfatlarına ayna hüviyetindedir. Fakat böyle ayna oluş ile Allah'ı tanımak hem zorun zoru, hem kolayın kolayıdır. Zorun zorudur; çünkü Allah'ın sıfatlarına ayna olması itibariyle şirke girme ihtimali her an gündemdedir. Kolayın kolayıdır; benlik dâvâsından vazgeçtiği dakikada Allah'ın kulu olduğunu bilecektir.

Kulluk içindeki ene, kendisine verilen duyguların ve özelliklerin aynasında Allah'ı sıfatlarıyla ve isimleriyle tanır. Meselâ, azıcık ilminin aynasında, Allah'ın sonsuz ilim sahibi olduğunu görür. Azıcık kudretinin aynasında Allah'ın sonsuz kudretini kavrar. Azıcık şefkatinin aynasında Allah'ın Rahîm olduğuna; azıcık hikmetinin aynasında

Allah'ın Hakîm olduğuna; azıcık mülk sahibi oluşunun aynasında Allah'ın Mâlikü'l-Mülk olduğuna; azıcık ustalığının aynasında Allah'ın Yaratıcı olduğuna şehâdet eder.

Allah'ın herşeyi kuşatmış olan, sonsuz, kayıtsız, hudutsuz, şeriksiz, eşsiz ve benzersiz isim ve sıfatlarını tanımak ve kavramak için ene, kendisinde bulunan duygusal anahtarları böylece kullanır. Ve böylece birer gizli hazîne olan Allah'ın isimlerini tanır ve kâinâtın kapalı sırlarını açar. Ama ene kendisi de hayret verici bir tılsımdır. Çünkü böyle bir anahtar hakîkî olmamalı; gâyet vehmî, farazî ve hayâlî bir hat olmalıdır. Çünkü ene'nin hakîkî mâlikiyet dâvâ etmemesi için varlığının vehmî ve farazî olması; Allah'ın varlığından habersiz kalmaması için de varlığının bir anahtar ve ölçücükten öteye geçmemesi gerekir.

Bu meseleyi On Birinci Söz'de de ele alan Üstad Bedüzzaman, ene'nin bire bir ölçü ile kendisinde bir hayâlî mâlikiyet, bir hayâlî kudret, bir hayâlî ilim tasavvur ettiğini, bir hayâlî sınır çizdiğini, sonsuz ve sınırsız İlâhî isim ve sıfatları ancak bu hayâlî sınırlarla tanıyabildiğini kaydeder. Bu hayâlî sınırlarla ene, "Buraya kadar benim; ondan sonrası Allah'ındır" diye bir taksimat yapar. Kendindeki mevhum ölçücükler ile Allah'ın sonsuz isimlerini ve sınırsız tasarruflarını kavrar.

Ene bu cihetle yalnız hayra ve vücuda bakar. Yalnız feyze kâbildir. Vereni kabul eder. Kendi îcad edemez. Fâil değildir. Mâhiyeti Allah'ın varlığını bildirir. Mâlikiyeti hayâliyedir. Vücudu o kadar zayıf ve incedir ki, bizzat kendinde hiçbir şeye tahammülü yoktur. Bu nitelikleriyle ene, ancak ve ancak Allah'ın sonsuz, sınırsız ve kayıtsız sıfatlarını bildiren bir ölçücükten ibâret olur.

Mâhiyetini bu tarzda bilen ene, "Nefsini günahlardan arındıran kurtuluşa ermiştir"10 müjdesine nâil olur. Emâneti bihakkın edâ eder. Kâinâtın ne olduğunu ve ne vazîfe gördüğünü görür ve kavrar.

Nihâyet, Allah'ın kulu olduğunu anlayan ene mülk sahibi olduğunu dâvâ etmekten de vazgeçer ve, "Mülk Onun, Hamd Onun, Hüküm Onundur; ve ben Ona döndürüleceğim" der, hakîkî kulluğunu takınır ve Allah'ın izniyle, yaratıldığı biçim ve şekle lâayık olarak ahsen-i takvîm makâmına çıkar.11

Fakat ene'yi bekleyen çok dehşetli bir tehlike vardır: Ene, Allah'ın isim ve sıfatlarına ayna oluşunun verdiği müthiş bir yanılgıyla, kendisini güneş zanneden ayna gibi, kendisinin "İlâh" olduğu zehabına kapılabilmekte ve şirk içine düşebilmektedir. Fir'avunlar, Nemrutlar, şiddetli zâlimler bu yanılgı sonucu insanlık tarihinde mazlumlara ve masumlara kan kusturmuşlar, dünyayı fitne ve fesat yuvasına çevirmişlerdir. Ene bu yanılgısının bedelini çok ağır ödemiş; milyonlarca defa şirke

düşmüş ve Kur'ân'ın ifâdesiyle, “çok zâlim ve çok câhil” olup çıkmıştır.

Oysa takdir edilir ki ayna, ışığını yansıttığı güneşe denk olmadığı gibi, enenin de Allah'a denk olması mümkün değildir. İşte, gökler, dağlar ve yerler enenin bu şer cihetinden dehşet almışlar, Allah'a şirk koştuktan korkmuşlar ve titremişlerdir. Emâneti yüklenmekten çekinmeleri, Allah'a itaatsizlikten dolayı değil; şirke ve ortaklık dâvâsına düşme tehlikesinden korktuklarından dolayıdır.¹²

Dipnotlar:

- 1-Rahman Sûresi: 6;
- 2-Hadid Sûresi: 1;
- 3-Nahl Sûresi: 49;
- 4-Hac Sûresi: 18;
- 5-Hac Sûresi: 18;
- 6-Tîn Sûresi: 4-5;
- 7-Necm Sûresi: 39; Tûr Sûresi: 21;
- 8-Ahzâb Sûresi, 72;
- 9-Sözler, s. 494; Tîn Sûresi, 4-6.
- 10- Şems Sûresi, 9;
- 11- Sözler, S. 496, 118;
- 12- Sözler, s. 496